

Uluslararası Bakışla
Etnopedagojiye
Giriş

Editör: İkrâm ÇINAR

Editör: Doç. Dr. İkram ÇINAR

**Uluslararası Bakışla
ETNOPEĞAGOJİYE GİRİŞ**

ISBN 978-625-6357-15-0

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2022, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Aralık 2022, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Ltd. Şti.
Çetin Emeç Bulvarı 1314. Cadde No: 37A-B Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 46661

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Etnobilim yaklaşımı yeni sosyal bilim araştırmaları giderek daha bir görünür olmaya başladı. Bunlardan biri de eğitim bilimleriyle ilgili olan etnopedagoji alanıdır. Bu bilim alanı Türk Dünyasında bir hayli gelişmiş durumdadır. Türkiye’de ise henüz başlangıç aşamasındadır. İşte bu durum, Doğu’daki bu birikimden yararlanmayı ve bazı kuramsal bilgileri Türkiye Türkçesine aktarmayı gerekli kılmaktadır.

Etnopedagoji, toplumların çocuk yetiştirmede kullandıkları eğitim bilgileri ve bunun araştırılmasıyla ilgili bir bilim alanıdır. Ayrintılarını bu kitapta okuyacağınız gibi, 1960’larda tanımlanıp, çerçevesi çizilmiştir. Etnopedagoji; pedagoji, halkbilim (folklor), etnoloji gibi bir çok sosyal bilimden yararlanan disiplinler arası bir bilgi alanı olarak, belli bir toplumu odağına alıp, onun çocuk eğitimini ve eğitim geleneklerini incelemektedir. Okul yokken de, şimdiki gibi zorunluyken de toplumlar çocuklarını kendi kültür kalıbına ve ideal insan modeline göre yetiştirmektedir. Toplumlarda (kavimlerde) binlerce yılın eğitim birikimi vardır. Toplumların çocuk yetiştirmede kullandıkları öğretim materyali, öğretim yöntem ve teknikleri, eğitimin amaçları farklıdır ve bu farklılığın yarattığı zengin bir eğitim deneyimi birikimi bulunmaktadır. Bu birikimi anlamak ve kullanmak bizi halk bilgeliğini incelemeye zorlamaktadır.

Türk Dünyası’nın toplumsal ve kültürel akrabalığı, etnobilim konularında ortak araştırmalar yapmaya da zorlamaktadır. Tarihin bir noktasında yollar ayrılmış olsa da sayılamayacak kadar çok ortaklık ve paylaşılan kök değer vardır. Araştırmalarda işbirliği yaparak bu ortaklıkların altını doldurmak eğitim ve bilim kurumlarının görevidir.

Eğitimin siyasal amaçları açasından bakılınca devletin belirlenen hedefler doğrultusunda formal eğitimi de biçimlendirerek o hedeflere ulaşacak insanları yetiştirme ve toplumu yönlendirmeye yönelik eğitim politikalarını uygulaması gerekir. Türkiye Cumhuri-

yeti'nin Avrupa Birliği'ne katılım isteği ve Türk Dünyası'na yönelik Türk Devletler Teşkilatı'nı geliştirmek istemesi gibi siyasi gelişmeler, eğitim bilimlerini ve eğitim politikası uygulayıcılarını durumdan görev çıkarmaya zorlamaktadır. Bunu yapmak ise etnopedagojik araştırmalarda ortaya çıkan kök değerleri bilmeyi gerektiriyor. Bu kitapta bunun bazı örnekleri bulunuyor.

Bu ortak çalışmada Türkiye, Rusya Federasyonu, Özbekistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Kazakistandan araştırmacıların etnopedagoji konulu yazıları yer aldı. Etnopedagojinin Türkiye'de tanıtılmasına katkı sağlayacağı umulmaktadır. Kitap eğer amacına ulaşırsa, yeni ortak çalışmalarla devamı getirilecektir.

Doç. Dr. İkrâm ÇINAR
ORCID No: 0000-0002-0645-1895

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Doç. Dr. İkrım ÇİNAR

1. Bölüm: Etnopedagojinin Temelleri

Doç. Dr. Minara ALİYEVA ÇİNAR

Bursa Uludağ Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-7339-0260

2. Bölüm: Etnopedagoji Biliminin Gelişiminde Volkov'un Yeri

Prof. Dr. Akmatali ALİMBEKOV

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi

ORCID No: 000-0002-9824-5377

3. Bölüm: Etnopedagojide Araştırma Yöntemleri

Doç. Dr. İkrım ÇİNAR, Kafkas Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0645-1895

4. Bölüm: Okul-Çevre İlişkilerinin Düzenlenmesinde

Etnopedagojik Bilginin Rolü

Doç. Dr. İkrım ÇİNAR, Kafkas Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0645-1895

5. Bölüm: İslamlaşma Dönemi Düşünür ve Filozoflarının

Çalışmalarında Toplumsal Cinsiyet Eğitimi Düşüncesi

Prof. Dr. Lyudmila I. REDKINA

Vernadsky Kırım Federal Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4201-8693

Doç. Dr. Irina A. ZAKİRYANOVA

Karadeniz Yüksek Deniz Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7770-0986

6. Bölüm: Oğuzların Dede Korkut Destanındaki Ahlaki ve Etik

Kültürünün Toplumsal Cinsiyet Özellikleri

Maral ANNAGULİYEVA, Mugallımçılık Mekdebi

7. Bölüm: Özbekistan'da Çocuk Eğitiminde Etnik Yapı

Doç. Dr. Barno UBAYDULLAEVA
Özbekistan Millî Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4437-8414

**8. Bölüm: Kazak Halkının Çocuk Eğitimiyle İlgili Gelenek-
Göreneklere**

Prof. Dr. Kalipa T. ATEMOVA
Gumilev Avrasya Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-3864-1431

**9. Bölüm: Sosyal ve Dinî Birlik Olarak Yahudi Ailesinin
Etnopedagojik Rolü**

Prof. Dr. Lyudmila I. REDKINA
V. I. Vernadsky Crimean Federal University
ORCID No: 0000-0002-4201-8693

10. Bölüm: Etnopedagojik Açından Beceri Eğitimi: Şavşat Örneği

Arş. Gör. Mükremin DURMUŞ, Kafkas Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4301-0033

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v
1. Bölüm: Etnopedagojinin Temelleri	1
Giriş.....	1
Etnopedagojinin Doğuşu ve Gelişimi.....	2
Etnopedagoji biliminin gelişim aşamaları	3
Etnopedagojinin Kurucusu: G. N. Volkov	13
Türklerde Etnopedagoji	16
Ceditçilik	21
Etnopedagoji Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	23
Etnopedagoji Nedir?	25
Etnopedagojinin İlkeleri.....	30
Etnopedagojinin Çerçevesi.....	32
Sonuç.....	33
Kaynaklar.....	35
2. Bölüm: Etnopedagoji Biliminin Gelişiminde Volkov'un Yeri	39
Giriş.....	39
Gennadiy Volkov'un Hayatı ve Bilimsel Pedagojik Çalışma Süreci	40
Hayatındaki Önemli Aşamalar.....	40
Volkov'un Etnopedagojiye Yönelmesinde Köy Halkı ve Babaannesinin Etkisi	43
Sovyet İdeolojisine Karşı Mücadele	44
Volkov'un Adını Yaşatma Çalışmaları.....	47
Etnopedagoji Biliminin Ortaya Çıkmasını Sağlayan Faktörler	47
Etnografik Araştırmalar	51
Halk Pedagojisi Kavramını Netleştirme Çabaları (Pozdeyev, Vinogradov)	52
Etnopedagoji Biliminin Kurucusu Olarak Volkov	53
Volkov'un Eserlerindeki "Halk Pedagojisi" ve "Etnopedagoji" Kavramlarının Açıklanması.....	53

Etnopedagojinin Araştırma Alanlarının Belirlenmesi.....	56
Volkov'un Türk Halklarının Etnopedagojisi Çalışmalarındaki Rolü.....	59
Etnopedagojik Eğitim Stratejisinin Geliştirilmesinde Volkov'un Yeri.....	60
Sonuç.....	62
Kaynaklar.....	63
3. Bölüm: Etnopedagojide Araştırma Yöntemleri.....	65
Veri Toplama ve Çözümleme.....	71
Etnopedagojide Olası Araştırma Konuları.....	74
Etnopedagojinin Etno-Bilimlerle İlişkisi.....	77
Etnopedagoji Araştırmalarında Dikkat Edilecek Hususlar	78
Araştırma Deseni	82
Araştırma Etiği	83
Veri Toplama.....	84
Alanda Çalışmak	86
Gözlem.....	88
Görüşme.....	89
Deney.....	89
Tarihsel Araştırma.....	89
Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları.....	90
Sonuç.....	91
Kaynaklar.....	91
4. Bölüm: Okul-Çevre İlişkilerinin Düzenlenmesinde Etnopedagojik Bilginin Rolü.....	93
Giriş.....	93
Okul ve Çevre.....	94
Devletin ve Velilerin Okuldan Beklentileri.....	97
Etnopedagojinin Rolü.....	99
Sonuç.....	101
Kaynaklar.....	102

5. Bölüm: İslamlaşma Dönemi Düşünür ve Filozoflarının Çalışmalarında Toplumsal Cinsiyet Eğitimi Düşüncesi	105
Giriş.....	105
Yöntem.....	106
Tartışma	109
Sonuç.....	120
Kaynaklar.....	121
6. Bölüm: Oğuzların Dede Korkut Destanındaki Ahlaki ve Etik Kültürünün Toplumsal Cinsiyet Özellikleri	125
7. Bölüm: Özbekistan’da Çocuk Eğitiminde Etnik Yapı	141
Giriş.....	141
Literatür İrdelemesi.....	142
Çocuğun Doğumuna İlişkin Gelenekler ve Ailede Çocuklara Karşı Tutum.....	143
Kadınların Gebelik ve Doğum Dönemine Ait Geleneksel Toplumun Pedagojisi ve Düşünceleri	143
Bebek Bakımı Sürecinde Toplumun Gelenek ve Görenekleri.....	144
Çocuk Eğitimi ve Ebeveyn - Çocuklar Arasındaki İlişkiler.....	147
Ebeveyn ve Çocuklar Arasındaki İlişkiye Ait Geleneksel Görüşler.....	147
Etnik Eğitimde ve Ergen Eğitiminde Cinsiyet Etmeni	149
Aile ve Toplumda Etnik Eğitimin Genel Eğilimleri	152
Aile Eğitiminde Etnik Özellikler	152
Özbek Toplumunda Geleneksel Etnik Eğitimin Faktörleri	156
Sonuç.....	158
Yazarın Notları.....	159
Kaynaklar.....	160

8. Bölüm: Kazak Halkının Çocuk Eğitimiyle İlgili Gelenek-Göreneklere	163
9. Bölüm: Sosyal ve Dinî Birlik Olarak Yahudi Ailesinin Etnopedagojik Rolü	183
10. Bölüm: Etnopedagojik Açından Beceri Eğitimi: Şavşat Örneği	203
Giriş.....	203
Beceri Pedagojisi.....	204
Şavşat'ta Beceri Eğitimi.....	206
İşe Uygunluk	209
Hazır Bulunuşluk Tespiti.....	209
Ortama, İşe Alıştırma, Güvenlik	210
Güdüleme, Teşvik Etme, Cesaretlendirme.....	212
Gösterip Yaptırma, İlk Deneyimleme, Taklit Etme.....	214
Kendi Başına Yapma, Hatanın Sürekli Tekrarında Ceza	216
Başarıyı Takdir Etme.....	217
Dönüt	218
Sevecen Yaklaşım, Sabırla Öğretim.....	218
İş İlkeleri ve İş Ahlakı	219
Sonuç.....	220
Kaynaklar.....	222
Kısa Etnopedagoji Sözlüğü	223
Editör Hakkında	233
Yazarlar Hakkında	234

1. BÖLÜM

ETNOPEĞAGOJİNİN TEMELLERİ

Doç. Dr. Minara ALİYEVA ÇINAR
Bursa Uludağ Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-7339-0260

Giriş

Toplumların çocuklarını yetiştirmesi, tarihin her döneminde kendine özgü bir eğitim modeli olarak biçimlenmiştir. Çocuklar, aile ve yakın çevrede (akraba ve komşularla) eğitilirdi ve söz konusu olan bu eğitim tamamen yerel ve informal bir nitelik taşırdı. Zorunlu okul eğitimi başlayınca bu eğitime ek olarak formal eğitim, yani okullarda verilen eğitim de devreye girdi.

Eğitim insanlığın başından beri vardı. Çocuklar, anne baba tarafından ve toplumun içinde hayata hazırlanmak, kendi varlığını sürdürmek amacıyla eğitilirdi. Her toplumda asıl eğitim kurumu aile idi ve hala öyle olmaya devam eder. Ailede yapılan bu yetiştirme, belli bir kültüre göre olduğundan, etnopedagojik nitelik taşırdı.

Etnopedagoji, dar anlamda halkın pedagojisi bilimi olarak ifade edilir. Bir etnik grubun eğitim yasalarını, deneyimlerini ve özelliklerini inceleyen, pedagojik bilgiyle pedagojik bilim arasındaki etkileşimi ortaya koyan ve bunun neticesinde çağdaş eğitim yasalarını belirlemeye çalışan eğitim bilimlerinin bir alt dalıdır. Etnopedagoji, bir etnik grubun yaşadığı olayların pedagojik açıdan analizini yapan ve bunların çağdaş eğitim amaçlarına uygun olup olmadığını ortaya koyan bir bilim dalıdır (Volkov, 1974: 120).

Etnopedagoji kavramının temelinde bir etnik grubun empirik bilgiye dayanarak çocuk yetiştirme olgusu vardır. Kendine özgü sosyo-kültürel özelliklere sahip olan bir etnik grubun çocuk yetiştirme-deki asıl amacı kendi toplumu için iyi ve faydalı birer birey yetiştirme olduğundan, eğitim içeriğinin belirlenmesi, etnik grubun ilk ortaya çıkması, şekillenmesi ve olgunlaşmasıyla başlar. Dolayısıyla, herhangi bir etnik grubun eğitim geleneği çok eskiye dayanır ve köklüdür. Bu köklü eğitim uygulamasını araştırmak için yeni bir bilim dalı olarak etnopedagoji ortaya çıkmıştır.

1. Etnopedagojinin Doğuşu ve Gelişimi

Henüz genç bir bilim dalı olan etnopedagoji, bağımsız bir bilim dalı olarak 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmıştır. Bilim olarak yeni olsa da, bir etnik grubun asırlarca süregelen eğitim tecrübesine dayandığı için temelleri çok eskiye dayanmaktadır. Bir etnik grubun pedagojik bilgisinin ilk verileri, etnik grubun ilk ortaya çıkmasıyla şekillenmeye başladığı ve insan toplumunun gelişim tarihi süresince bu bilgi sürekli olarak geliştiği, yeni unsurlarla zenginleşmeye devam ettiği için yaşanan sosyo-kültürel gelişmeler ve değişimler ile bilimsel araştırmalar doğrultusunda pedagoji ve bu bağlamda etnopedagoji çeşitli aşamalardan geçmiştir.

Tarihî süreç içerisinde genel anlamda etnopedagojinin birkaç aşamasından söz edilebilir. Kuşkusuz, bu aşamalar birbirinden bağımsız değildir çünkü her yeni aşama bir önceki aşamanın devamı olarak gelişimini sürdürmektedir. İnsanlık tarihi çok eskiye dayandığı ve günümüze kadar geçirdiği sosyo-kültürel aşama ve olaylara bağlı olduğu için etnopedagojinin gelişimi de bu aşamalardan geçmiştir. Bu aşamalar bilimsel-teknolojik gelişim ve kültürel olgunlaşmaya bağlı olarak toplumlara zaman içinde nüfuz etmiş ve uzun zaman içinde yerleşmiştir.

Toplumların ilerleme aşamalarını birkaç değişik biçimde sınıflamak mümkündür. Tekno-deteministik açıdan tarım, sanayi ve

bilişim uygarlığı olarak; kültürün aktarım araçları açısından bakıldığında, sözlü, yazılı, görüntülü ve dijital kültür şeklinde sınıflandırılıp bu aşamalar boyunca etnopedagojinin amaç ve içeriğinin açıklanabileceği gibi, aşağıdaki şekilde düşünce ve uygarlaşmanın ilerleme seyri aşamalar halinde de sınıflandırılabilir ve bunun üzerinden de etnopedagoji açıklanabilir.

1. Aşama: Mitolojik aşama/ Sözlü kültürün doğuşu, olayları mitlerle açıklama

2. Aşama: Felsefeye dayalı aşama

3. Aşama: Etnodinsel aşama

4. Aşama: Araştırmaya dayalı aşama

5. Aşama: Bilimsel kuramlara dayalı aşama/Aydınlanma çağı, modernleşme

6. Aşama: Yeni bir bilim dalı olarak etnopedagoji

Bu sınıflamalar, insanlık tarihini belli evrelere bölerek incelemek içindir. Her evrede üretim ve yaşama biçimi farklıdır. Yaşam koşulları üretim biçimine göre biçimlenir. Aile de çocuğunu yaşamını sürdürecektir becerilerle donatmak zorunda olduğundan her evrenin (dönemin) paradigmasını benimsemiş biçimde yetiştirmek zorundadır. Etnopedagojik deneyim birikimi de bu ortamda gelişir.

1.1. Etnopedagoji biliminin gelişim aşamaları

1.1.1. Bu aşamaların ilki, *mitolojik aşamadır*. Bu aşama, genç nesilleri yetiştirmede atasözleri, deyimler, destanlar, efsaneler vb. anlatılar aracılığıyla halkın ampirik düşüncesini kapsamaktadır. Sözlü halk anlatıları etnik grupların ahlaki değerleri, idealleri, davranış normlarını ve kişilik özelliklerini ortaya koymaktadır. Bu bilgilerin ortaya çıkması da insanların ilk etnik topluluklarının meydana gelmesiyle başlar.

Kabileler, insanlık tarihindeki ilk etnik topluluklardır. Etnik yönelimli ilk pedagojik bilgi o dönemlerde genel boyutlarıyla ortaya konmuş ve tarihî süreç içerisinde gelişimini göstermiş, yeni unsurlarla tamamlanmaya devam etmiştir: etnik grubun ortaya çıkış tarihi, etnik boyun sözlü anlatılarında yer alan atalarının kahramanlık eylemleri, kahramanlık destanları, gelenek-görenekleriyle biçimlenir (Petrenko, Bezborodova ve Grizlova, 2016: 25). Çocuklar ve gençler, zamanın ideolojik tutumunun özünü ortaya koyan efsanelerle, masallarla, destan ve şarkılarla tanıştırılırdı. Bu araçlar sayesinde yeni kuşaklara mensup olduğu grubunu, atalardan kalma topraklarını, bağımsızlığını koruma; büyüklere saygı duyma, kendi toplumuna karşı sorumluluk geliştirme ve ona karşı layık olma gibi davranışlar öğretilmekteydi. Kabilenin kahraman ataları ile bağlı hissetmek, kabilenin bir bireyi olduğu farkındalığa sahip olmak, ata topraklarını ve kendi kabile bireylerini korumak adına hayatlarını feda etmeye hazır olmak, bütün bunlar genç kuşakların dünya görüşünün ayrılmaz birer unsuru haline gelmekteydi (Nezdemkovskaya, 2009: 157).

Sosyo-ekonomik ve diğer koşullar, ilkel toplumdan köleci topluma geçişte katkı sağlamaktaydı. Dünyanın farklı bölgelerinde, bu süreç farklı zamanlarda, farklı özelliklerle ve farklı uzunluklarda gerçekleşti. Kabile ve kavimlerle birlikte, sınıflı topluluklar da ortaya çıkmıştı. Bunların etkisiyle yeni sosyalleşme biçimleriyle çocuklar yetiştirilmeye başlandı ama geleneksel olanlar da korundu.

1.1.2. İkinci aşama *felsefeye dayalı aşamadır.* Bu dönemde etnik grubun eğitim düşüncesi felsefecilerin ortaya koyduğu görüşleriyle gelişmeye devam eder. Halk pedagojik kültürünün incelenmesi ve genelleştirilmesini ilk ortaya koymaya çalışan ünlü düşünür Çin asıllı filozof Konfüçyüs'tür (M.Ö. 551-479). O, eğitim ve bilgiye çok önem vermişti. Ona göre insan eğitim sayesinde "ahlak sahibi" bir birey haline gelebilir ve böylece eğitim yoluyla aldığı bilgiye dayanarak adil, saygılı ve erdemli bir karaktere sahip olur (Arslan, 1991: 21). Etnopedagojik açıdan Konfüçyüs'ün düşünceleri şu açılardan önemlidir: Bir insanda bulunması gereken davranış normları, ön-

ceki nesillerden aktarılan bilgiye göre şekillenmektedir. Özellikle genç nesillerin yüksek ahlakına ulaşmasındaki temelini geçmişte biriktirilen bilgeliğe üzerine oluşturulması gerektiğini öne sürmektedir. Çocuk ve gençlerin yetiştirilmesinde her şeyden önce başka ulusların kültürel geleneklerini değil kendi halkının kültürel geleneklerini kullanmak gerektiğini vurgulamıştır. Ona göre mükemmel bir toplumun inşa edilme ilkelerinin temelini insan severlik, gelenek ve göreneklere riayet edilmesi ve ahlaki davranış normlarının hayata uygulanması oluşturmaktadır; kültür ve gelenekler, insan karakterini doğru yönde gelişimini sağlamaktadır. Bundan dolayı eğitimin temelini, ataların gelenek ve bilgeliğinin incelenmesi oluşturmaktadır (Nezdemkovskaya, 2009: 158). Kısacası, Çin filozoflarının ideal insan modeli barışçı, adil, geleneklere ve toplumsal kurallara bağlı, farklı olanları sevmeyi bilen, kendisiyle birlikte değişerek gelişen bir toplumu ve dünyayı arzulayan bir kişidir. Böyle kişilerin yetiştirilmesi de erdeme dayalı eğitimler veren okullar sayesinde gerçekleştirilir (Komşu, 2011: 27).

Sokrates, Platon, Aristoteles ve Demokritos gibi eski Yunan bilgin ve filozoflarının yazılarında çocuk yetiştirme sorunları yer almaktadır. Bu bağlamda Sokrates (M.Ö. 470-399), bireyin ahlakını geliştirmek için eğitimin temel amacı üzerinde durmaktadır. O, öğrenmenin bir hatırlama, öğretmenin de hatırlatma işi olduğunu savunmuş, hatırlatmanın yolu olarak da soru-cevap yöntemini kullanmıştır. Platon (M.Ö. 427-347), Sokrates'in soru-cevap yöntemini daha etkili bir hale getirmiş, Sokrates'in yöntemine sezgiyi de katmıştır. Ayrıca eğitimin devlet tarafından örgütlenmesi gerektiği ve filozofların ve savaşçıların çıkarları olması gerektiği teorisini savunmuştur. Eğitim ve öğretim faaliyetlerinde hem mantıksal düşünceye hem de deney ve gözleme yer veren Aristoteles (M.Ö. 384-322), diyalektik olarak pek çok konuya yaklaşmakta ve "retorik" ifadesinde, devlet yasalarının ulusal olması ve genel olarak tüm insanlar tarafından tanınması ve ulusal ahlakın temeli olması gerektiğini savunmaktaydı. O, tüm insanlar için adalet, dürüstlük, insanlık vb.